

Οι έμποροι της ηθικής

Όταν δεν συμπίπτουν τα λόγια των δημόσιων προσώπων με τις πράξεις τους

Οι οικονομολόγοι έχουν μια κακή συνήθεια. Ενδιαφέρονται για τις προτιμήσεις των ανθρώπων όπως αυτές εκδηλώνονται μέσω των επιλογών τους. Δεν τους ενδιαφέρει το τι θέλεις ή νομίζεις ότι κάνεις, αλλά αυτό που πραγματικά κάνεις. Ενδιαφέρονται δηλαδή για τις πράξεις σου. Ετσι, δεν τους απασχολεί και τόσο ότι δηλώνεις πως είσαι καλλιεργημένος, διαβάζεις βιβλία, βλέπεις θεατρικές παραστάσεις και αγαπημένα σου τηλεοπτικά προγράμματα

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΧΑΤΖΗ

είναι τα ντοκιμαντέρ για την αναπαραγωγή των πιγκουίνων. Δεν εμπιστεύονται τις δηλώσεις. Για να ανακαλύψουν τις προτιμήσεις σου θα αναζητήσουν τις πράξεις σου.

Ίσως διαπιστώσουν τότε ότι διαβάζεις μόνο αθλητικές εφημερίδες ή νεο-άρλεκιν με «αποχρώσεις», στο θέατρο δεν πατάς το πόδι σου παρά μόνο για να φωτογραφιστείς με τον ηθοποιό της σαπουνόπερας που παρακολουθείς ανελλιπώς, όταν βέβαια δεν συμπίπτει με το εκάστοτε τουρκικό έπος. Δηλώνεις και θέλεις να είσαι κάτι άλλο από αυτό που είσαι πραγματικά και δεν σου αρέσει καθόλου να στο θυμίζουν.

Ο κοινωνιολόγος Ερβινγκ Γκόφμαν στο περίφημο έργο του «Η παρουσίαση του εαυτού στην καθημερινή ζωή» παρομοιάζει την καθημερινή συμπεριφορά μας με μια μικρή θεατρική παράσταση που έχει στόχο να καθορίσει την εικόνα που έχουν οι άλλοι για εμάς. Η εικόνα αυτή είναι πλαστή, είμαστε κάτι διαφορετικό από αυτό που παριστάνουμε, αλλά είναι τόσο σημαντικό για εμάς να παρουσιάσουμε μια βελτιωμένη εκδοχή του εαυτού μας που δεν διστάζουμε να εξαπατήσουμε.

Όμως υπάρχει ένα πρόβλημα. Ακόμα και οι καλοί επαγγελματίες ηθοποιοί που έχουν

υιοθετήσει τη «Μέθοδο», δηλαδή την τεχνική προσωρινής απορρόφησης της προσωπικότητάς τους από τον ρόλο που ερμηνεύουν, αντιμετωπίζουν προβλήματα αναπροσαρμογής στην πραγματικότητα. Είναι δύσκολο να υποδύσαι έναν ρόλο σε κάθε δημόσια εμφάνισή σου, είναι πολύ κουραστικό να ζεις μέσα σε μια αντίφαση. Ο μοναδικός τρόπος να την ανεχτείς είναι να την απαρνηθείς. Εάν πιστέψεις ότι είσαι κάτι άλλο, εάν καταπιέσεις τον πραγματικό σου εαυτό και προβάλεις το θεατρικό σου alter ego ως τη μοναδική ταυτότητά σου, τότε θα νιώσεις ανακούφιση. Επιπλέον θα είσαι και πιο πειστικός.

Αλλά ο πραγματικός σου εαυτός δεν εξαφανίζεται. Υπάρχει πίσω στο παρασκήνιο, έτοιμος να αναδυθεί με κάθε ευκαιρία. Ο κοινωνικός ψυχολόγος Λίον Φέστινγκερ εντόπισε αυτή την ψυχοθόρα αντίφαση μεταξύ της πραγματικότητας και των προσδοκιών μας. Την ονόμασε «γνωστική ασυμφωνία» και περιέγραψε την τάση που όλοι έχουμε, λίγο - πολύ, να σφραγίζουμε τα μάτια μας και τα αυτιά μας για να μην ακούσουμε κάτι που θα διαψεύσει την όμορφη εικόνα που έχουμε πλάσει για τον εαυτό μας και τους άλλους. Αυτήν την εικόνα καταστρέφουν τα οικονομικά όταν επικεντρώνονται στις πράξεις και αδιαφορούν για τα παχιά λόγια.

Είναι αλήθεια ότι η κακή συνήθεια των οικονομολόγων στενοχωρεί πολλούς. Ιδιαίτερα εκείνους που έχουν κατασκευάσει συνειδητά και μεθοδικά για τους εαυτούς τους μια εικόνα που απέχει πολύ από την πραγματική και, επιπλέον, όχι μόνο προσπαθούν να την επιβάλλουν στους άλλους, αλλά μαζί και το είδος της συμπεριφοράς που αυτή η πλαστή εικόνα αντιπροσωπεύει. Αυτοί οι «έμποροι της ηθικής» (όπως τους ονομάζει

εύστοχα ο κοινωνιολόγος Howard Becker) δεν συνδέονται απαραίτητα με ιερατεία και κατηχητικά. Μπορεί κανείς να τους βρει παντού.

■ Έχετε συναντήσει κάποιον βαθύτατα διεφθαρμένο άνθρωπο που έχει κατακλέψει με κάθε ευκαιρία αλλά στις συναναστροφές του βγάζει διαπρύσιους λόγους κατά της διαφθοράς - των άλλων βέβαια;

■ Έχετε συναντήσει αριστερούς ηθικολόγους (ιδιαίτερα καλλιτέχνες) που καταδικάζουν μετὰ βδελυγμίας το κέρδος, τον καταναλωτισμό και φυσικά τον καπιταλισμό στα διαλείμματα

Είμαστε κάτι διαφορετικό από αυτό που παριστάνουμε, αλλά είναι τόσο σημαντικό για εμάς να παρουσιάσουμε μια βελτιωμένη εκδοχή του εαυτού μας που δεν διστάζουμε να εξαπατήσουμε

του μιθριδατισμού τους (πόσα θα πάρω και πού θα μπει τ' όνομά μου).

■ Έχετε συναντήσει επαγγελματίες πατριώτες με ιδανικά, ελληνικότητα, αίμα και κόμμα που στα ρεπό τους κάνουν τις βρωμοδουλειές αυτών που τους εξασφαλίζουν τον επιούσιο;

■ Έχετε συναντήσει φιλόδοξους εκσυγχρονιστές πολιτικούς που όταν βάλουν το δάκτυλο στο μέλι κώνουν μετά και την χερούκλα τους μέχρι τον αγκώνα;

■ Έχετε συναντήσει φιλόδοξους αριστερούς πολιτικούς που υπόσχονται ότι θα τα αλλάξουν όλα εξασφαλίζοντας ότι δεν θα αλλάξει τίποτα;

■ Έχετε συναντήσει καθηγητές πανεπιστημίου που οδύρονται για τον δημόσιο χαρακτήρα του πανεπιστημίου αλλά ανέχονται και ενισχύουν όλα όσα το καταρρακώνουν;

Φυσικά, οποιαδήποτε ομοιότητα με πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις είναι εντελώς συμπτωματική.

Ο Αριστείδης Χατζής είναι αναπληρωτής καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών